

ХУДОЖНЯ ОСВІЧЕНІСТЬ В АСПЕКТІ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ОСВІТИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

М. В. Безугла

ORCID 0000-0002-9425-0099

У статті надається характеристика художньої освіченості в аспекті формування духовно-культурних цінностей студентської молоді. Особлива увага приділена до практичного аспекту введення елементів художньої освіченості у практику викладання навчальних дисциплін педагогічного циклу (на прикладі аналізу досвіду викладання декількох спецкурсів). Наведено характеристику найбільш значимих наукових конференцій, самітів та семінарів, які націлені на формування духовності, культури і художньої освіченості студентської молоді. Увага приділена характеристиці поглядів на значущість художньої освіти для розвитку культурної особистості як Людини Епохи Культури сучасного канадського ученого-культуролога Д. Пола Шафера, який на прикладі власного досвіду знайомства із художньою освітою доводить її роль і значущість для формування особистості.

Стаття містить яскраві приклади творів мистецтва (музичних, літературних творів, живопису тощо), які у своїй взаємодії вдало використовуються сучасними вченими під час викладання педагогічних дисциплін для формування художньої освіченості студентської молоді і формування у неї духовно-культурних цінностей освіти. У статті доведено, що включення елементів художньої освіти у навчальний процес стимулює розвиток навичок, які є необхідними сучасній молоді, а саме: багаторівневого вирішення проблем, критичного мислення, креативності, творчості, емоційного інтелекту, гнучкості розуму і свідомості, активної взаємодії з іншими, емоційно-інтелектуальної письмовості, пізнання «зсередини» або так званого «внутрішнього слухання», саморефлексії тощо.

Ключові слова: *художня освіта, художня освіченість, духовність, культура, мистецтво, духовно-культурні цінності освіти, студентська молодь.*

Якщо ми хочемо жити повноцінним культурним життям, мистецтво повинно стати основною його частиною.

Д. Пол Шафер

Постановка проблеми в загальному вигляді. Художня освіта, на наш погляд, є одним з найважливіших компонентів духовно-культурних цінностей освіти, бо закладена в ній спрямованість на всебічний розвиток творчого потенціалу особистості студентської молоді допомагає їй «подолати зло, змінитися самій і силою духу впливати на світ, роблячи його чистішим і світлішим» (Камедина, 2014, с. 250). Це особливо актуально в умовах сучасної дійсності, коли розвиток особистості студентської молоді відбувається під впливом домінування цінностей матеріальної культури над духовними і культурними; коли ще не сформувалася нова система цінностей, а стара вже не здатна вирішувати проблеми, з якими стикається сучасна людина. Тому надзвичайно важливим бачиться формування художньої освіченості студентської молоді як одного з ключових компонентів духовно-культурних цінностей освіти. Ситуація ускладнюється неможливістю молоді з невеликих міст і сіл долучитися до здобутків світової культури і мистецтва через відсутність професійних наставників на місцях, а також пропагандою низькопробної художньої продукції через ЗМІ, яка, замість того щоб викликати позитивні емоції, устремління до вищих цінностей і ідеалів, змушує їх відчувати страх і невпевненість у майбутньому. Не сприяє формуванню художньої освіченості як компонента духовно-культурних цінностей освіти також практично повна відсутність у вищій школі предметів художньо-естетичного циклу.

Незважаючи на наявність безлічі проблем в означеній сфері, важливо відзначити і позитивну динаміку у вирішенні названої проблеми. Про це говорить значте зростання інтересу вчених з різних країн світу до підвищення рівня художньої освіченості молоді. Серед найбільш значимих подій, які акцентували увагу на значущості художньої освіти молоді, стали Сеульська конференція з художньої освіти 2010 року, у порядку денному якої художню освіту було проголошено «основою збалансованого творчого, пізнавального, емоційного, естетичного і соціального розвитку дітей, молоді та навчання протягом усього життя» (Schafar, 2014, с. 22). Особливу значущість у контексті проблеми дослідження мало проведення Всесвітнього Саміту з художньої освіти (м. Ерланген-Нюрнберг-Мюнхен, Німеччина, 2013), на якому значна увага приділялася обміну досвідом щодо імплементації педагогічних технологій в контексті формування

художньої освіченості студентської молоді різних країн світу. Заплановано проведення вже 9 Всесвітнього саміту з художньої освіти і культури «Мобілізуймо розум: Культура, знання та зміни» у м. Куала Лумпур, Малайзія, 11-14 березня 2019. Перед учасниками названих наукових подій стояло і стоїть складне завдання – знайти нове вирішення проблем сучасності в умовах зародження нової системи світоладу, нової системи цінностей і входження людства в нову епоху – Епоху Культури. Особливий акцент зроблений на зв'язку мистецтва і духовної культури, результатом плідної взаємодії яких є незліченна кількість перспектив і унікальних можливостей для пошуку натхнення, збагачення нашого життя і наповнення його смислом.

Важливе значення у формуванні художньої освіченості студентської молоді як ключового компоненту духовно-культурних цінностей освіти відіграють духовність і культура. Вперше питання про значущість культури у житті людини поставили учасники першої Міжнародної конференції з питань культури і культурної політики, яка мала місце у Венеції в 1970 році. Серед найбільш значимих наукових подій, яка сфокусувала увагу на взаємозв'язку духовності і культури стала I Всесвітня конференція «Духовність і ... культура» у м. Лісабон, Португалія, 17-18 березня 2018 року. Проведення II однойменної Всесвітньої конференції було заплановане на 13-14 квітня 2019 року у м. Брюгге, Бельгія. Серед пріоритетних напрямів дослідження названих конференцій особливої уваги заслуговують наступні: духовність і творчість, духовність та освіта, духовність і ідентичність тощо. Привертає увагу й той факт, що у 2019 році у м. Венеція на базі Лабораторії з питань управління у галузі мистецтва і культури MACLab Університету Ка' Фоскарі в Італії з 23 по 26 червня 2019 року планується проведення вже 15 Міжнародної конференції з питань управління у галузі мистецтва і культури «AIMAC 2019», що свідчить про невгасаючий інтерес учених різних країн світу щодо проблем духовності, культури і мистецтва у житті сучасної людини. Організатори названих конференцій акцентують увагу на тому, що на початку XXI століття саме виміри духовності, культури і мистецтва відіграватимуть фундаментальну роль у процесі формування духовно-культурних цінностей освіти студентської молоді. Зважаючи на це, ми прийшли до висновку щодо необхідності їх формування у студентів через включення в освітньо-виховний процес елементів художньої освіти і відродження його духовно-культурної складової.

Аналіз останніх досліджень. Сутнісна характеристика ролі художньої освіти у формуванні духовно-культурних цінностей освіти студентської молоді розкривається у роботах О. Рудницької, А. Мужина,

Б. Неменського та інших учених, які присвятили свої дослідження визначенню сутності мистецької педагогіки та педагогіки мистецтва. Особливий інтерес для нашого дослідження представляє дослідження А. Мужина, який визначає освіту через мистецтво, як «творчу мистецьку едукацію, що стимулює творчий розвиток особистості, відкриває їй найефективніший шлях до самореалізації й тим самим збагачує та динамізує культуру» (Мистецька освіта в Україні, 2010, с. 48). Думку А. Мужина розділяє Б. Неменський, який звертає особливу увагу на необхідність вчити не мистецтву, а мистецтвом (Неменский, 1987).

Мета статті – надати характеристику художньої освіченості в аспекті формування духовно-культурних цінностей студентської молоді; охарактеризувати практичний аспект введення елементів художньої освіченості у практику викладання навчальних дисциплін педагогічного циклу (на прикладі аналізу досвіду викладання декількох спецкурсів) та доведено, що включення елементів художньої освіти у навчальний процес стимулює розвиток навичок, які є необхідними сучасній молоді.

Виклад основного матеріалу. У контексті нашого дослідження варто приділити увагу словам Л. Беляєвої (2015), яка справедливо називає художню освіту основою духовного розвитку особистості. Нам імпонує думка вченого з приводу розгляду «принципу духовного розвитку особистості як основоположного принципу художньої освіти». При цьому вчений підкреслює, що духовність є «енергією піднесення особистості, яка виробляє істину, добро, красу, віру, надію, любов». При цьому Л. Беляєва акцентує увагу на необхідності розвитку емоційно-почуттєвої сфери особистості, адже вона сприяє її ефективному духовно-культурному розвитку через набуття людиною власного чуттєвого досвіду в ході знайомства із досягненнями різних видів мистецтва і формування власного розуміння смислу життя (с. 9-14).

Інтерес для нашого дослідження мають погляди на значущість художньої освіти для формування культурної особистості як Людини Епохи Культури сучасного канадського ученого-культуролога Д. Пола Шафера (2014), який на прикладі власного досвіду знайомства із художньою освітою у процесі відвідування занять із гри на музичних інструментах, співі у церковному хорі та прослуховуванні шедеврів світової музики аргументовано доводить її роль і значущість для формування особистості. Вчений зауважує, що «дозволяючи нам розвивати всі наші здібності, а не тільки деякі з них, мистецтво дає нам можливість стати цілісними людьми і знайти баланс, гармонію, смисл, синергію і симетрію в житті. Надаючи нам можливість висловлювати почуття і емоції позитивно і конструктивно, а не негативно і руйнівно – так само як реагувати образно і творчо на складні

проблеми – мистецтво полегшує нашу адаптацію до світу, який знаходиться в постійному русі і безперервній зміні» (с. 21). Головна мета художньої освіти, за П. Шафером (2014), полягає у тому, щоб зробити світ кращим і безпечнішим для всіх людей, що його населяють (с. 23).

У статті зроблена спроба довести значущість художньої освіти для формування духовно-культурних цінностей освіти. Для цього нижче наводяться яскраві приклади занять спецкурсів, близьких за тематикою до теми дослідження, а також визначені найбільш значимі для сучасної молоді навички, формуванню яких сприяє введення елементів художньої освіти в освітньо-вихований процес викладання спецкурсів.

Яскравим прикладом ефективності застосування елементів художньої освіти для формування духовно-культурних цінностей сучасного студентства може служити багаторічний досвід викладання спецкурсів «Духовно-моральне виховання особистості в системі професійно-технічної освіти» та «Художньо-естетичне виховання учнівської молоді», які протягом багатьох років проводить академік, доктор педагогічних наук, професор Галина Павлівна Шевченко.

У ході проведення занять названих спецкурсів студентам надається унікальна можливість через знайомство з кращими музичними, літературними творами, добіркою притч, відеоматеріалів і шедеврів образотворчого мистецтва отримати свій власний, пропущений через себе чуттєво-емоційний досвід, можливість набути професійні навички і при цьому навчитися застосуванню отриманих знань на практиці з користю для оточуючих. Наприклад, одне із занять спецкурсу «Духовно-моральне виховання особистості в системі професійно-технічної освіти» присвячене розгляду теми «Людина і духовність», в якій домінуючими є питання про сутність понять «душа», «дух», «душевність», «духовність». Слід акцентувати увагу на подачі матеріалу не в буденній, а у хвилюючій студентів художньо-естетичній формі. Духовні пошуки сучасної людини, пошуки власної ідентичності яскраво представлені у творах сучасних письменників, поетів: М. Гримич «Фріда», «Мак червоний в росі», поезії Г. Гайворонської, в романах І. Роздобудько «Шості двері», «Гудзик», у філософській поезії та прозі О. Забужко (збірка «Диригент останньої свічки»).

У контексті нашого дослідження доречно навести наступний приклад заняття спецкурсу «Духовно-моральне виховання особистості в системі професійно-технічної освіти», на якому увазі студентів були запропоновані для аналізу художні фільми «Три слова про прощення» та «За ім'я моє». Їх перегляд викликав неймовірно високий емоційний відгук з боку студентів, дозволив їм ще раз замислитися над проблемою батьків і дітей, і сприяв

формуванню в них розуміння життєвої важливості поваги і шани старших поколінь, прояву доброти і любові до ближнього, і турботи про тих, хто поруч. Іншими словами, студенти отримали можливість самі прийти до розуміння важливості відродження справжніх загальнолюдських цінностей (любові, взаємоповаги, чесності, працьовитості тощо) і усвідомлення необхідності прищеплення їх підростаючим поколінням, адже від того, яку освіту вони отримають, багато в чому залежить, яким буде світ майбутнього – наповненим добротою, красою, співпереживанням і щирістю у відносинах між людьми або ж злістю, агресією, брехнею, заздрістю, егоїзмом і байдужістю.

На заняттях з названих спецкурсів досить багато часу приділялося прослуховуванню музичних творів, адже музика є «універсальною мовою світу» (Генрі Лонгфелло), яка здатна підібрати ключи до сердець різних людей, розтопити лід в них, «висікти вогонь з людських сердець» (Л. В. Бетховен), «надихнути весь світ, надати душі крила, посприяти польоту уяви» (Платон). Вона є джерелом пробудження людських емоцій і здатна як підняти людину до небес, до відчуття наповненості смыслом, щастям і надією на краще, так і змусити відчутти печаль і сум. У цьому контексті доречно згадати також слова І. Тургенева, який справедливо назвав музику «розумом, який є втіленим у прекрасних звуках».

Під час занять спецкурсу «Художньо-естетичне виховання учнівської молоді» студентам пропонувалося прослухати класичні музичні твори, наприклад, «Адажіо Соль Мінор» Т. Альбіноні, «Реквієм за мрією» В. А. Моцарта, «Симфонія № 7» Л. В. Бетховена, «Вальс № 7» Ф. Шопена і твори багатьох інших композиторів. Це дозволило студентам зануритися через музичний супровід у світ яскравих емоцій, «намальованих» різними музичними творами, що в свою чергу сприяло в процесі виконання творчого завдання, суть якого полягала у словесному описі музичного твору, розширенню кругозору кожного студента, а також підвищенню емоційно-інтелектуальної письменності та художньо-естетичної і духовно-культурної освіченості кожного студента, прояву активної співпраці в процесі обговорення отриманих вражень і підведення підсумків заняття.

У контексті дослідження ролі художньої освіти у формуванні художньої освіченості студентської молоді як ключового компоненту духовно-культурних цінностей освіти, необхідно звернути увагу на ефективність наступних педагогічних технологій, таких як художньо-естетичні вправи «Лист із майбутнього», «Сон наяву»; «Якщо б я був ...» (ідентифікувати себе в художньо-образній формі з будь-яким явищем природи); художнє бачення себе, свого «Я»: «Який я є та яким би хотів стати», які сприяли формуванню у студентів благоговійного відношення до

людини як найвищої цінності, до цінності життя, до цінностей, що притаманні людині у процесі її життєтворчості; пробудженню у студентів університету естетичних почуттів, розвитку естетичної свідомості, формуванню художніх потреб та потреби в художньо-естетичній діяльності; формуванню художньої уяви, активізації процесу формування образу духовно-культурної високоосвіченої особистості у світі художньо-естетичної і духовної культури (Шевченко та Пастухова, 2010, с. 132).

У контексті проблеми дослідження інтерес привертає досвід викладання спецкурсу «Духовність в людських переживаннях», розробленого сучасним американським вченим, філософом і педагогом, професором Дж. Хочхеймером, який був одним із організаторів чотирьох Всесвітніх конференцій, присвячених дослідженню проблеми духовності 21 століття, в інтерфейсі, теорії, практики і педагогіки (*Spirituality in the 21st Century: At the Interface of Theory, Praxis & Pedagogy*, 2010-2015 pp., м. Прага - м. Лісабон). У процесі викладання названого спецкурсу вчений акцентував особливу увагу на значущості духовності у житті кожної людини і націлював студентів на пошук відповідей на духовні по своїй суті питання: «Хто Я?», «Які цінності є найбільш значущими для мене?», «У чому смисл мого життя?», «Чому я вчуся у ЗВО?», «Якою людиною я хочу стати?», «Який світ я хочу допомогти створити?» (Хочхеймер, 2013, с. 60). Названий спецкурс спрямований, по-перше, на формування у студентів *вміння прислуховуватися спочатку до себе, а потім до інших* через застосування діалогічних методик навчання (наприклад, методики «Круга довіри» П. Палмера), що має на меті формування в них уявлення про власну духовність. При цьому Дж. Хочхеймер (2013) звертає особливу увагу на те, що розвинути назване вміння неможливо без допомоги наставника, який здатний допомогти студентам зазирнути вглиб себе без насадження власної точки зору. По-друге, названий спецкурс орієнтований на вирішення ще одного духовного завдання, а саме *вміння до «внутрішнього слухання» або «пізнання зсередини»* (с. 62). Мається на увазі розвиток умінь студентів «будувати» своє власне уявлення про ті чи інші речі на основі власного досвіду у процесі здійснення внутрішніх пошуків протягом життя. Вчений підкреслює: «Кожна людина є цінною частинкою більшого цілого; кожна людина привносить унікальний досвід, талант і потенціал в загальну цілісність. Кожний з нас приходять у життя як результат дій інших. Кожний з нас пов'язаний із різноманіттям інших людей у процесі нашого дорослішання. Всі ми знаходимо значення тому, що ми бачимо, слухаємо, відчуваємо на смак і запах, до чого доторкаємося і що переживаємо. Кожний з нас набуває значення, діє певним чином у

світі і по відношенню до нього» (Hochheimer, 2007, с. 55; Freire, 1999; Хочхеймер, 2013, с. 62).

Особлива увага у процесі викладення спецкурсу вченим приділяється не тільки теоретичній підготовці студентів через знайомство, аналіз і обговорення текстів духовної тематики, а саме практичній складовій, коли студенти вчаться з повагою слухати інших і самих себе. Для цього вчений вдало використовував діалогічні форми навчання. Особливий інтерес для нашого дослідження має вправа, яка допомагає студентам відчувати себе сам на сам із природою і відсторонитися від медіапростору, мережа якого вже практично повністю заповнила наше життя. Суть вправи зводилася до того, що студенти мали по одинці здійснити прогулянку до озера. При цьому їм було заборонено брати із собою будь-яку аудіогарнітуру і розмовляти. Навпаки, вони повинні були слухати навколишню природу, шелест листя, власне дихання, спів птахів тощо. Завдяки цій вправі студенти відчували себе досить наляканими через різке відсторонення від звичного медіа-середовища і неочікуване занурення у світ природи, але позитивним моментом названого завдання стала можливість розвинути вміння слухати власний голос, що дозволило їм подивитися по-новому на те, у чому полягає смисл життя, яке місце у ньому займає духовність і які цінності є по-справжньому значущими для ведення повноцінного життя (Хочхеймер, 2013, с. 63). Мета спецкурсу полягала у самопізнанні студентами самих себе, самоосмисленні оточуючої дійсності, формуванні уявлення про сутність духовності, про те, що «духовний початок виникає із прожитого досвіду і розповсюджується на друзів і сім'ю» (Хочхеймер, 2013, с. 64).

Узагальнюючи вищесказане, Дж. Хочхеймер (2013) прийшов до висновку, що уявлення студентів про духовність є пропущеними через себе, отриманими на власному досвіді і саме тому студенти можуть винести отримані знання за межі спецкурсу у простір власного життя (с. 65).

Позитивна динаміка у формуванні художньої освіченості студентської молоді як ключового компоненту духовно-культурних цінностей освіти була відмічена також у ході проведення занять авторського спецкурсу «Освічена особистість», в якому особливий акцент був зроблений на включенні елементів художньої освіти і аналізі їх впливу на особистість учасників студійних занять.

Проникнення у сутність духовності і культури неможливе у повній мірі без ознайомлення студентської молоді із творчістю художників, особливо сучасників, адже образотворче мистецтво сприяє формуванню у студентської молоді почуття естетичного, естетичного смаку і естетичних потреб, і оцінного відношення до оточуючої дійсності, сприяє розвитку

відчуття прекрасного, уміння цінувати оточуючу природу і людей, вчить головному – мислити творчо і розпалює устремління молоді до самовдосконалення через творчу самореалізацію тощо. У цьому контексті доречно згадати слова Леонардо да Вінчі, який назвав «живопис поезією, яку бачать, а поезію – живописом, який слухають».

Сьогодні це стає можливим завдяки використанню на практиці прийому взаємодії мистецтв, започаткованому Г. Шевченку. Суть прийому зводиться до використання в освітньо-виховному процесі університету одночасно добірки класичної музики, репродукцій картин художників сучасності (наприклад: С. Ковальчука, О. Самарської, С. Куріцина, О. Аверіна, Г. Несвабди, Л. Афремова, Г. Беренса, В. Кікіньова, Ю. Мороза, С. Фесенко та багатьох інших) та відеоряду, який ілюструє і «оживлює» пізнавальний інтерес молоді до сюжетів обраних художниками та майстерно переданими ними на кожному з них завдяки певному поєднанню тонів кольорів і використанню різних інструментів. Наприклад, з метою формування художньої освіченості студентської молоді як ключового компоненту духовно-культурних цінностей освіти і підвищення рівня духовно-культурної усвідомленості студентів як умови успішного формування пізнавального інтересу на студійних заняттях спецкурсу «Освічена особистість» студенти мали можливість познайомитися із картинами С. Ковальчука «Відблиск життя», «Цвітіння»; С. Куріцина «Ліс»; О. Самарської «Осіній натюрморт»; С. Фесенко «Зимова фантазія. Лунний світанок», ландшафтними пейзажами та акварелями Г. Несвабди та інших художників, які вражають яскравим поєднанням кольорів і створюють у студентів відчуття повного проникнення і стику з «уявною реальністю», так майстерно зображеної на полотнах. Все це сприяє пробудженню в них почуття прекрасного і стимулює формуванню істинних духовних, моральних, культурних і художньо-естетичних цінностей, розвитку в них здібності бачити «приховану» красу.

Не менш значимими у контексті проблеми дослідження стало знайомство студентів з добіркою картин на освітню тематику (М. Богданова-Бельського «Усне рахування в народній школі», 1895 р.; І. Володимирова «На уроці грамоти у дьячка», 1913р.; О. Морозова «Сільська безкоштовна школа», 1865р.; Д. Жукова «Провалився», 1885 р.; В. Цветкова «Не вирішено»; А. Харьковського «Нагорода вчителю», 1951 р.; О. Дейнеки Фрагмент репродукції картини «На навчанні», 1961 р.), що сприяло не лише підвищенню пізнавального інтересу до занять, але й стимулювало саморозкриття студентами власного творчого потенціалу, прояву ними щирості, відкритості, вміння не боятися ділитися з іншими власною думкою щодо тої чи іншої проблеми.

Особливу значущість у контексті проблеми дослідження зіграло обговорення на заняттях спецкурсу «Освічена особистість» художніх фільмів «Щоденник письменників свободи», «Музика серця» і багатьох інших, що дозволило студентам задуматися про те, якими моральними якостями повинна володіти духовно-культурна освічена особистість. Якою важливою є наявність живого прикладу для наслідування на шляху до становлення як духовно-культурної освіченої особистості. Результатом означених занять спецкурсу став розвиток у студентів уміння ставити себе на місце тієї чи іншої людини і висловлювати свою критичну думку про те, чи правильно вона вчинила і аргументувати свою відповідь, що сприяло отриманню ними досвіду гнучкості розуму і комплексного багаторівневого вирішення проблеми. Названий спецкурс був спрямований на відродження духовно-культурної складової освітньо-виховного процесу сучасного університету, надав студентській молоді основні орієнтири до саморозвитку як високоосвіченої, широкомислячої, творчої, цілісної особистості з гармонійно розвиненим духовним і культурним кругозором і світобаченням, яка обирає шлях східцями сходинки у майбутнє за законами Істини, Добра і Краси.

Висновки. На основі вищесказаного ми дійшли висновку: впровадження елементів художньої освіти в освітньо-виховний процес сприяє формуванню у студентської молоді духовно-культурних цінностей освіти і як результат формуванню духовно-культурної високоосвіченої особистості студентської молоді сучасного університету, яка в процесі прилучення до духовно-культурної і художньо-естетичної світової спадщини у вигляді творів літератури, музики, живопису тощо отримує унікальну можливість придбання таких значущих для досягнення успіху в майбутньому навичок як багаторівневе вирішення проблем, критичне мислення, креативність, емоційний інтелект, гнучкість розуму тощо. Включення елементів художньої освіти в процес викладання педагогічних дисциплін у сучасному університеті дозволяє значно підвищити духовно-культурну цінність одержуваних студентами знань і сприяє формуванню духовно-культурної високоосвіченої особистості сучасного студента.

Література

1. Беляева Л. А. Художественное образование как основа духовного развития личности С. 9-14. URL : http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/32802/1/sgtopv_2015_03.pdf (дата звернення : 30.04.2019).
2. Антоненко Т. Л., Безугла М. В. Духовно-культурні цінності освіти студентської молоді: монографія. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. 254 с.

3. Камедина Л. В. Творчество как преодоление зла в духовно-нравственном становлении личности : монография. Москва-Берлин : Директ-Медиа, 2014. 255 с.
4. Мистецька освіта в Україні : теорія і практика / О. П. Рудницька [та ін.]; заг. ред. О. В. Михайличенко, редактор Г. Ю. Ніколаї. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – 255 с.
5. Неменский Б. М. Мудрость красоты: о проблемах эстетического воспитания : кн. для учителя. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Просвещение, 1987. 253 с.
6. Хочеймер Дж. Обучение посредством «внутреннего слушания»: педагогика духовности. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Луганськ: НОУЛЦЖ, 2013. Вип. 1(54) С. 59-69, С. 60.
7. Шевченко Г. П. Взаимодействие искусств в эстетическом воспитании и развитии подростков: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.01 Киев : КИИ, 1986. 48 с.
8. Шевченко Г. П. Художньо-естетична вихованість як ознака культурної особистості. *Духовність особистості : методологія, теорія і практика* : зб. наук. праць. 2018. Вип. 6(87). С. 196-210.
9. Шевченко Г. П., Пастухова Ю. А. Художньо-естетичне виховання студентської молоді : монографія. Луганськ : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. 211 с. С.132.
10. Шевченко Г. П. Эстетическое воспитание в школе. Киев : Рад. шк, 1985.
11. Schafer D. Paul The Age of Culture. 2014. A New Road Book. Rock's Mill Press. 231 p.
12. Hochheimer John L. Building Logos Via Communication Media: Facilitating Peace Through Reconciliation. *Javnost / The Public* 14 (2007): 55.
13. Freire Paulo Pedagogy of the Oppressed. 20th Anniversary Edition. Continuum, New York, 1999.

References

1. Belyaeva, L. A (2015). *Khudozhestvennoe obrazovanie kak osnova dukhovnogo razvitiya lichnosti [Art education as a basis for the spiritual development of a person]*. Retrieved from http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/32802/1/sgotpv_2015_03.pdf (date of appeal: 30.04.2019) (rus).
2. Antonenko, T. L., & Bezuhla, M. V. (2017). *Dukhovno-kulturni tsinnosti osvity studentskoi molodi [Spiritual and cultural values of education of students]*: monograph. Kyiv: Institute of the gifted child of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (ukr).
3. Kamedina, L. V. (2014). *Tvorchestvo kak preodolenie zla v dukhovno-nravstvennom stanovlenii lichnosti [Creativity as the overcoming of evil in the spiritual and moral formation of personality]*: monograph. Moscow-Berlin: Direct-Media (rus).
4. Rudnytska, O. P. et al. (2010). *Artistic education in Ukraine: theory and practice [Arts education in Ukraine: theory and practice]*. O. V. Mykhaylichenko (gen. ed.), H. Yu. Nakolayi (ed.). Sumy: Publishing House of Sumy A.S. Makarenko State Pedagogical University (ukr).
5. Nemenskiy, B. M. (1987). *Mudrost' krasoty: o problemakh esteticheskogo vospitaniya: kn. dlya uchitelya. 2-e izd., pererab. i dop. [The wisdom of beauty: the*

- problems of aesthetic education: the book. for the teacher.* 2nd ed., Revised and enlarged]. Moscow: Prosveshchenie (rus).
6. Hochheimer, John L. (2013). Obuchenie posredstvom "vnutrennego slushaniya": pedagogika dukhovnosti [Learning through "inner listening": the pedagogy of spirituality]. *Spirituality of a Personality: Methodology, Theory and Practice*, #1(54), 59-69 (rus).
 7. Shevchenko, H. P. (1986). *Vzaimodeystvie iskusstv v esteticheskom vospitanii i razvitii podrostkov* [Interaction of arts in aesthetics education and development of teenagers]. (Abstract of Doctor of Sciences Thesis). Kiev: KII (rus).
 8. Shevchenko, H. P. (2018). Khudozhno-estetychna vykhovanist yak oznaka kulturnoi osobystosti [Artistic and aesthetic breeding as a characteristic of cultural personality]. *Spirituality of a Personality: Methodology, Theory and Practice*, # 6(87),196-210 (ukr).
 9. Shevchenko, H. P., & Pastukhova, Yu. A. (2010). *Khudozhno-estetychne vykhovannia studentskoi molodi* [Artistic and aesthetics upbringing of student youth]: monograph. Luhansk: Publishing House of V. Dahl East Ukrainian National University (ukr).
 10. Shevchenko, H. P. (1985). *Esteticheskoe vospitanie v shkole* [Aesthetics education at school]. Kiev: Radianska shkola (rus).
 11. Schafer, D. Paul (2014). *The Age of Culture*. A New Road Book. Rock's Mill Press (eng).
 12. Hochheimer, John L. (2007). Building Logos Via Communication Media: Facilitating Peace Through Reconciliation. *Javnost / The Public* 14: 55 (eng).
 13. Freire, Paulo (1999). *Pedagogy of the Oppressed*. 20th Anniversary Edition. Continuum, New York (eng).

ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ОБРАЗОВАННОСТЬ В АСПЕКТЕ ФОРМИРОВАНИЯ ДУХОВНО-КУЛЬТУРНЫХ ЦЕННОСТЕЙ ОБРАЗОВАНИЯ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

М. В. Безуглая

В статье дается характеристика художественной образованности в аспекте формирования духовно-культурных ценностей образования студенческой молодежи. Особое внимание уделено аспекту внедрения элементов художественного образования в практику преподавания учебных дисциплин педагогического цикла (на примере анализа опыта преподавания нескольких спецкурсов). Приведена характеристика наиболее значимых научных конференций, саммитов и семинаров, которые нацелены на формирование духовности, культуры и художественной образованности студенческой молодежи. Внимание уделено характеристике взглядов на значимость художественного образования для формирования культурной личности как человека Эпохи культуры современного канадского ученого-культуролога Д. Пола Шафера, который на примере собственного опыта знакомства с художественным образованием доказывает его роль и значимость для формирования личности.

Статья содержит яркие примеры произведений искусства (музыкальных, литературных произведений, живописи и т.д.), которые в своем взаимодействии удачно используются современными учеными во время преподавания педагогических дисциплин с целью формирования художественной образованности студенческой молодежи и формирования у нее духовно-культурных ценностей образования. В статье доказано, что включение элементов художественного образования в учебный процесс стимулирует развитие навыков, необходимых современной молодежи, а именно: многоуровневого решения проблем, критического мышления, креативности, творчества, эмоционального интеллекта, гибкости ума и сознания, активного взаимодействия с другими, эмоционально-интеллектуальной грамотности, познания «изнутри» или так называемого «внутреннего слушания», саморефлексии и тому подобного.

Ключевые слова: *художественное образование, художественная образованность, духовность, культура, искусство, духовно-культурные ценности образования, студенты.*

ARTISTIC ERUDITION IN THE ASPECT OF FORMATION OF SPIRITUAL AND CULTURAL VALUES OF EDUCATION OF STUDENTS

M. V. Bezuhla

The article deals with the characteristics of artistic erudition in the aspect of formation of students' spiritual and cultural values of education. Particular attention is paid to the implementation of the elements of arts education into the practice of teaching academic disciplines of the pedagogical cycle (by the example of analysing the experience of teaching several special courses). The characteristics of the most significant scientific conferences, summits and seminars, which are aimed at formation of spirituality, culture and artistic erudition of student youth, is given. Attention is focused on the characteristics of the views of modern Canadian cultural scientist D. Paul Schafer on the significance of arts education for cultural personality development as a Personality of the Age of Culture. The scientist proves its role and significance for the personality development using his own experience in acquaintance with arts education.

The article contains vivid examples of works of art (pieces of music, literary works, paintings, etc.), which in their interaction are successfully used by modern scholars while teaching pedagogical disciplines with an aim to form artistic erudition of students and their spiritual and cultural values of education. The author of the article proves that implementation of arts education elements in the educational process stimulates the development of the following skills that are necessary for today's youth: multi-level problem solving, critical thinking, creativity, creative work, emotional intelligence, flexibility of mind and consciousness, active interaction with others, emotional and intellectual literacy, knowledge "from the inside" or the so-called "inner listening", self-reflection and the like.

Key words: Arts education, artistic erudition, spirituality, culture, art, spiritual and cultural values of education, student youth.

Безугла Мілена В'ячеславна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Науково-дослідного Інституту духовного розвитку людини, Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Сєвєродонецьк, Україна). E-mail: milenabezuglaya738@gmail.com

Bezuhla Milena Vyacheslavna – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD in Education), Senior Scientific Worker of the Scientific Research Institute of Spiritual Development of Man of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: milenabezuglaya738@gmail.com